

Behov av författningsändringar

Sammanfattning

Regeringen har uppdragit åt Rikspolisstyrelsen, i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen, att bl.a. ta fram gemensamma nationella riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott samt att i de fall lämnade förslag kräver författningsändringar redovisa dessa.

Rikspolisstyrelsen bedömer mot bakgrund av lämnade förslag att det behöver göras följande författningsändringar och andra lagstiftningsåtgärder:

- socialtjänsten bör kunna avvakta en kortare tid med att underrätta vårdnadshavarna om att utredning inletts i situationer där en polisanmälan har gjorts om misstanke om brott mot barnet av någon närstående. En sådan bestämmelse bör utformas i enlighet med förslaget i betänkandet Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) (SOU 2009:68). Med stöd av denna bestämmelse bör socialtjänsten kunna dröja med sin underrättelse i vart fall under några veckor. Vidare bör Socialstyrelsen bemyndigas att meddela föreskrift om att socialtjänsten åläggs att innan underrättelse till vårdnadshavarna sker, samråda med åklagaren som är förundersökningsledare,
- tidsfristen på fyra dagar i 2 a § förordningen (1999:998) om särskild företrädare för barn bör, i enlighet med förslaget i betänkandet Målsägandebiträde – ett aktivt stöd i rättsprocessen (SOU 2007:6), förlängas till sex dagar,
- bestämmelsen i 3 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn bör ändras så att det klargörs bl.a. att den särskilda företrädaren har det juridiska ansvaret för att barnet inställs till förhör och nödvändiga undersökningar. Försäkringsfrågan i anslutning till den särskilda företrädarens juridiska ansvar samt dennes rätt till ersättning för sitt arbete bör regleras,
- det bör utredas om lagen om särskild företrädare för barn även ska omfatta barn som bevittnat eller upplevt våld i nära relation,

- det bör klargöras att i samband med anmälan om misstanke om brott mot barn får, med stöd av bestämmelserna i 10 kap. 21 § samt 23-24 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), samtliga uppgifter som behövs för brottsutredningens bedrivande får lämnas ut,

- vid samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott, bör det finnas möjlighet till utbyte av såväl muntliga som skriftliga uppgifter mellan samtliga samverkande myndigheter. Alla uppgifter som kan vara av betydelse för de parallella utredningar som bedrivs av socialtjänsten samt av åklagare och polis, bör få lämnas ut av och till de samverkande myndigheterna. En bestämmelse av denna innebörd bör införas i offentlighets- och sekretesslagen,

- för att underlätta bedömningen för de samverkande myndigheterna av frågan hur förundersökningssekretessen enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen förhåller sig till partsinsynen hos respektive myndighets verksamhet bör det övervägas att tillskapa en bestämmelse som innebär att den samverkande myndigheten bör samråda med åklagare innan uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess lämnas ut till part,

- socialtjänsten, som torde komma i kontakt med samtliga ärenden och barn som aktualiseras i verksamheten, får anses vara mest lämpad att ansvara för samordningen av samverkan både där barnhusverksamheten finns och där den saknas. Det bör därför göras en lagändring som möjliggör för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter om vilken information som ska dokumenteras och bevaras rörande samrådsförfarandet i verksamheten. För att förbättra uppföljningen av de ärenden där samverkan förekommer bör Socialstyrelsen bemyndigas att meddela en föreskrift om att polisanmälan från socialtjänsten ska vara skriftlig,

- det bör utredas vilken roll som hälso- och sjukvårdspersonal, t.ex. personal från barn- och ungdomspsykiatri (BUP), har i samverkan. Vidare bör utredas BUP:s skyldighet att underrätta vårdnadshavarna till barn som BUP kommer i kontakt med i verksamheten, för att undvika att underrättelsen leder till men för brottsutredningen.

1. Socialtjänstens skyldighet att underrätta vårdnadshavarna efter anmälan om misstänkt övergrepp

När misstanke uppkommer om att en person under 18 år utsatts för brott ska som regel två parallella utredningar inledas, dels socialtjänstens utredning, dels en förundersökning i brottmål. Socialtjänstens utredning ska ge underlag för bedömning av barnets behov av skydd och stöd i samband med en polisanmälan om misstanke om brott (11 kap 1 § socialtjänstlagen). Socialtjänsten har i detta sammanhang en skyldighet att underrätta den som berörs av en sådan utredning, t.ex. vårdnadshavarna, om att en utredning inleds (11 kap. 2 § socialtjänstlagen). Förundersökningen syftar till att utreda vem som kan

misstänkas för brott mot barnet och om det finns tillräckliga skäl för åtal mot den personen (23 kap 2 § rättegångsbalken).

För att tillvarata barnets rätt, och för att uppnå bästa resultat i båda utredningarna, krävs att samverkan sker mellan de utredande myndigheterna. Brottsutredningen ger socialtjänsten ett avgörande verktyg vid bedömningen i utredningen enligt socialtjänstlagen, samtidigt som skydd och stöd för barnet är nödvändigt när förundersökningen i brottmålsprocessen genomförs och även därefter. Nuvarande lagstiftning i socialtjänstlagen om skyldighet att underrätta barnets vårdnadshavare, försvårar denna samverkan, i de fall den som misstänks för brott mot barnet är en vårdnadshavare eller en person som är närstående till vårdnadshavarna.

Barn är beroende av och har känslomässiga band till föräldrar och andra medlemmar i den eller de familjer det lever i. Om en polisanmälan som rör misstanke om brott av närstående mot barnet, kommer till vårdnadshavarnas och härigenom övriga närståendes kännedom, utsätts barnet regelmässigt för dessa närståendes medvetna eller omedvetna påverkan i den sak som misstanken rör.

Om socialtjänsten, enligt sitt åliggande i 11 kap 2 § socialtjänstlagen, i denna situation lämnar en underrättelse till vårdnadshavarna innan polisförhöret hunnit hållas med barnet, är risken överhängande att barnet utsätts för påverkan av närstående. Möjligheten för barnet att opåverkat berätta om händelser som polisanmälan rör går då om intet. Detta leder i flera fall till att barnet inte förmår lämna alla uppgifter om händelsen eller till att barnet inte berättar något alls.

Enligt Socialstyrelsens handbok på området¹ är en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna avvakta med att underrätta vårdnadshavarna om inledd utredning att förundersökningen inleds omgående och att det inte finns något omedelbart skyddsbehov för barnet. Hur länge socialtjänsten kan avvakta med sin kontakt får bestämmas utifrån varje enskilt fall och i samråd med polisen. Men det får inte bli fråga om någon längre tid som vårdnadshavarna hålls ovetande om den inledda utredningen.

Det finns skilda uppfattningar och en osäkerhet hos aktörerna om vad som gäller för socialtjänstens underrättelseskyldighet och när underrättelsen måste ske. För att möjliggöra för barnet att opåverkad av närstående kunna lämna uppgifter i polisförhör om händelser som polisanmälan rör, och för att underlätta samverkan i detta syfte mellan socialtjänsten och polis och åklagare, finns ett behov av en författningsändring rörande underrättelseskyldigheten gentemot vårdnadshavarna.

De parallella utredningar som socialtjänstens utredning och förundersökningen utgör, bör tydligt samordnas i detta hänseende. I betänkandet Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) (SOU 2009:68) föreslås en bestämmelse som innebär att den som berörs av socialtjänstens utredning ge-

¹ Barn och unga i socialtjänsten, Utredda, planera och följa upp beslutade insatser

nast ska underrättas om att en utredning inleds om inte särskilda skäl talar mot det.

Rikspolisstyrelsen anser det angeläget att den föreslagna bestämmelsen införs. Med stöd av denna bestämmelse bör socialtjänsten kunna dröja med sin underrättelse under några veckor. Vidare anser styrelsen att Socialstyrelsen bör bemyndigas att meddela föreskrift om att socialtjänsten åläggs att innan underrättelse till vårdnadshavarna sker, samråda med åklagaren som är förundersökningsledare.

2. Särskild företrädare

Enligt lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn ska en särskild företrädare förordnas för barnet, om en vårdnadshavare kan misstänkas för brott, som kan föranleda fängelse, mot barnet, eller det kan befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta tillvara barnets rätt (1 §). Om vårdnadshavarna inte är gifta eller lever tillsammans kan den andre vårdnadshavaren förordnas att ensam ta till vara barnets rätt (2 §). Om det kan antas vara nödvändigt för att barnets rätt ska kunna tas tillvara får domstolen, utan att höra barnets vårdnadshavare, besluta om ett sådant förordnande för tiden innan ärendet avgörs, s.k. interimistiskt förordnande (6 §).

Den särskilda företrädaren träder tillfälligt in i vårdnadshavarnas roll, avseende beslut som rör barnet i förundersökningen. Bland annat kan den särskilde företrädaren lämna tillstånd till att polisförhör hålls med barnet. Enligt 2 a § förordningen (1999:998) om särskild företrädare för barn kan domstolen vänta, som längst till och med fjärde vardagen efter att beslut har fattats, med att expediera beslutet om den särskilde företrädaren till vårdnadshavarna. Härigenom kan polis och åklagare hålla förhör med barnet utan att vårdnadshavarna får kännedom om detta innan förhöret hållits.

I betänkandet Målsägandebiträde – ett aktivt stöd i rättsprocessen (SOU 2007:6) konstaterades att tidsfristen på 4 dagar i 2 a § förordningen om särskild företrädare för barn är otillräcklig för att verkställa de utredningsåtgärder som krävs. Det föreslogs därför i betänkandet att tidsfristen skulle förlängas till sex dagar.

Rikspolisstyrelsen instämmer i denna bedömning och föreslår att bestämmelsen ändras i enlighet med förslaget.

Fråga har uppkommit om vem som har ansvaret för att ett barn inställs till förhör. I likhet med den övergripande frågan om förhör ska få hållas med barnet måste någon ta ställning till under vilka former barnet ska transporteras till och från förhöret.

Den särskilda företrädaren förordnas att ta tillvara barnets rätt, och övertar vårdnadshavarnas befogenheter under förundersökningen och rättegången. Detta innefattar bl.a. befogenhet att lämna tillstånd till förhör med barnet.

Kallelser och underrättelser som annars skulle ha ställts till vårdnadshavarna ska skickas till den särskilde företrädaren.

Det framstår som naturligt att den särskilde företrädare, vilken ensam är den som har befogenhet att ta beslut om förhör får hållas med barnet, också i samband med detta beslutar om formerna för transporten av barnet och ansvarar för att barnet kommer till förhöret. Det är vidare viktigt att en för barnet känd person, såsom en lärare eller förskolelärare, följer med till förhöret och finns tillgänglig i anslutning till förhörslokalen. Ansvar för detta bör åvila den särskilda företrädaren.

Detta väcker frågan om den särskilde företrädarens ansvar för barnet när det gäller andra åtgärder under förundersökningen och rättegången som den särskilde företrädaren lämnat sitt tillstånd till.

Den särskilda företrädarens agerande ska helt och hållet styras av barnets bästa, och denne ska se till att barnets rättigheter tas till vara och att barnets integritet respekteras. En annan viktig uppgift för den särskilde företrädaren är att vara ett stöd för barnet och se till att det skapas en atmosfär vid genomförandet av förhör och andra åtgärder som den särskilde företrädaren har lämnat sitt tillstånd till, så att obehaget för barnet blir så litet som möjligt. Om barnet vägrar bör den särskilde företrädaren väga in detta i bedömningen av de olika åtgärder som behöver vidtas i förundersökningen och i rättegången, t.ex. om barnet ska höras.

Mot den angivna bakgrunden föreslås att bestämmelsen i 3 § lagen om särskild företrädare för barn ändras så att det klargörs att den särskilde företrädaren har det juridiska ansvaret för att barnet inställs till förhör och nödvändiga undersökningar. Försäkringsfrågan i anslutning till den särskilda företrädarens juridiska ansvar samt dennes rätt till ersättning för sitt arbete bör regleras.

3. Barn som bevittnat eller upplevt våld i nära relation

I vissa barnahus ingår barn som har bevittnat våld bland närstående till barnet i målgruppen. Förslaget till nationella riktlinjer omfattar även dessa barn som målgrupp för samverkan kring barn som blivit utsatta för brott. Denna kategori av barn har i allt väsentligt samma behov som de barn som själva har blivit utsatta för brott. Det ingår inte i Rikspolisstyrelsens och samverkansparternas uppdrag att lämna förslag i frågan om dessa barns juridiska status. Diskussionerna som förts i samverkansgruppen har dock lett till slutsatsen att det finns ett påtagligt behov av att klarlägga och förbättra dessa barns ställning i den rättsliga processen.

En central fråga i detta sammanhang är vem som har rätt att medge att dessa barn hörs i en förundersökning eller rättegång som rör våld mellan närstående till barnet. Exempelvis i de fall en vårdnadshavare misstänks för misshandel av den andre vårdnadshavaren eller där båda vårdnadshavarna misstänks för misshandel av ett syskon.

En intressekonflikt mellan barnets bästa och vårdnadshavares intresse kan då uppstå, i likhet med situationen då barnet är utsatt för brott mot sin person. Denna intressekonflikt kan lösas genom att tillskapa en möjlighet att förordna en särskild företrädare för barnet. Den särskilda företrädaren skulle då i vårdnadshavarnas ställe besluta i enlighet med barnets bästa, i vissa fall också med hänsyn till att barnet som närstående inte är skyldig att avlägga vittnesmål, huruvida barnet ska höras i förundersökningen eller rättegången. Det är angeläget att också denna fråga blir föremål för utredning.

4. Sekretessfrågor

Utbyte av information med stöd av de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen mellan samverkande myndigheter

Av slutrapporten Barnahus- försöksverksamhet med samverkan under gemensamt tak vid misstanke om brott mot barn, framgår att det är framförallt vid samrådsmöten och under medhörning som osäkerhet kan uppstå kring sekretessfrågor för den information som utbyts vid samverkan. Sekretessfrågorna har hanterats olika på försöksorterna. Vid samråd är problemet om det finns stöd i sekretesslagstiftningen för att lämna samma uppgifter till alla medverkande samverkande parter och vilka uppgifter som får utbytas.

En konkret fråga där oklarhet råder är vilka uppgifter som med stöd av 10 kap. 21 § och 23-24 §§ offentlighets- och sekretesslagen kan lämnas till polis och åklagare i samband med anmälan om misstanke om brott.

Av förarbetena till de ursprungliga bestämmelserna i 10 kap. 21 § och 23-24 §§ offentlighets- och sekretesslagen,² framgår att man avsåg att personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänst, på fråga från polis och åklagare var skyldiga att lämna ut de begärda uppgifterna.

Vad gäller närvaron av flera myndighetsföreträdare samtidigt är problemet att det mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten finns möjlighet att utbyta information enligt 10 kap. 19 § om det behövs för att ett barn ska få stöd medan frågan är om uppgifter om brott, som finns hos socialtjänsten och som vid samrådet lämnas till polis och åklagare, även kan lämnas till hälso- och sjukvården. Det är inte heller självklart att rättsväsendet kan lämna uppgifter till socialtjänsten med stöd av 10 kap. 28 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen, med hänvisning till anmälnings- och uppgiftsskyldigheten i socialtjänstlagen, samtidigt som representanter för hälso- och sjukvården är närvarande.

Med hänsyn till att de sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen inte i första hand är utformade med tanke på samverkansförfaranden är det vidare förståeligt att det kan uppstå tolkningsproblem vid aktuell samverkan, där muntliga samråd utgör navet i verksamhe-

² prop. 1983/84:142, s. 38

ten. Tiden för ett samråd är dessutom begränsad och samtliga frågor som kan uppkomma kan inte förutses i förväg.

Det är av stor vikt för en fungerande samverkan att det klargörs vilka sekretessregler som gäller för hantering av de uppgifter som lämnas ut mellan de samverkande parterna, exempelvis vid ett samråd.

Mot den angivna bakgrunden finns det behov av att ändra eller tydliggöra offentlighets- och sekretesslagen i två avseenden. Det bör klargöras att i samband med anmälan om misstanke om brott mot barn får, med stöd av bestämmelserna i 10 kap. 21 § samt 23-24 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), samtliga uppgifter som behövs för brottsutredningens bedrivande lämnas ut. Vidare bör det vid samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott, finnas möjlighet till utbyte av såväl muntliga som skriftliga uppgifter mellan samtliga samverkande myndigheter. Alla uppgifter som kan vara av betydelse för de parallella utredningar som bedrivs av socialtjänsten samt av åklagare och polis, bör få lämnas ut av och till de samverkande myndigheterna. Vid en intresseavvägning bör hänsynen till barnets bästa och intresset av att klara upp brott enligt 3, 4 och 6 kap. brottsbalken och lagen om kvinnlig könsstympning mot någon som inte fyllt 18 år, antas väga tyngre än de intressen som sekretessreglerna ska skydda.

Möjligheten att sekretessbelägga uppgifter om barn gentemot vårdnadshavare

Förundersökningssekretessen i 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen och reglerna om partsinsyn

Det kan till en början konstateras att vid medhörning handlar sekretessproblematiken främst om hur förundersökningssekretessen förhåller sig till reglerna om partsinsyn i en utredning enligt socialtjänstlagen. Svårigheter kan uppstå när uppgifter, som är hänförliga till en pågående förundersökning, förekommer i socialtjänstens ärende och en part begär att få ta del av dem. Uppgifterna kan socialtjänsten ha fått ta del av, exempelvis genom att vara närvarande vid ett förhör med barnet. Det kan också uppstå motsvarande problem när personal från hälso- och sjukvården, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri (BUP), får del av förundersökningsuppgifter.

Av 11 kap. 8 § socialtjänstlagen följer att i ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild ska nämnden tillämpa bl.a. bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen (1986:223) om en parts rätt att få del av uppgifter. Motsvarande skyldighet för myndighet inom hälso- och sjukvården, att på begäran av en patient eller närstående till patienten lämna ut journalhandling, andra handlingar och uppgifter, framgår av 8 kap. 1-2 §§ patientdatalagen (2008:355).

I 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen regleras konflikten mellan sekretesslagens bestämmelser om sekretess och den rätt till insyn i ärenden som kan följa av andra bestämmelser. Bestämmelsen ger inte i sig någon rätt

att ta del av material eller att få ut någon handling, utan denna rätt måste framgå av annan lagstiftning eller följa av allmänna rättsgrundsatser.³

Av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen framgår bl.a. följande.

Sekretess hindrar inte att sökande, klagande eller annan part i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet tar del av handling eller annat material i målet eller ärendet. Handling eller annat material får dock inte lämnas ut, i den mån det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådant fall ska myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller, i den mån det behövs för att han ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda.

I 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen föreskrivs bl.a. att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

Förundersökningssekretessen gäller således för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål, oavsett hos vilken myndighet uppgiften finns. Varje myndighet måste göra en egen sekretessprövning, både utifrån den egna myndighetens sekretess och förundersökningssekretessen enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen. Förundersökningssekretessen kan i vissa fall medföra en inskränkning i rätten till partsinsyn.

Det kan således konstateras att parts rätt till insyn, enligt t.ex. förvaltningslagen eller patientdatalagen, i uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen, enligt 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen kan begränsas i den mån, det med hänsyn till allmänt eller enskilt intresse, är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller, i den mån det behövs för att denne ska kunna ta tillvara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda. En prövning måste göras i varje enskilt fall.

Sekretess till skydd för underårig gentemot vårdnadshavare – 12 kap. 3 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen

Av 12 kap. 3 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen framgår att sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren, om det kan antas att den underåriga lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

³ se bl.a. Hellners-Malmqvist, Nya förvaltningslagen s. 150 och RÅ 2001 ref 27.

I förarbetena till bestämmelsen⁴ anförde föredragande statsrådet bl.a. följande:

Den nu förordade regeln innebär inte något avsteg från principerna om vem som företräder en underårig. Även om sekretess enligt den nya regeln inte skulle gälla gentemot en underårigs vårdnadshavare är det liksom hittills beroende på den unges utvecklingsgrad och mognad, om han eller vårdnadshavaren eller eventuellt båda i förening disponerar över sekretessen.

Skillnaden gentemot det nuvarande rättsläget blir närmast att prövningen av om uppgifter, som omfattas av sekretess till skydd för underårig, får lämnas till dennes vårdnadshavare, måste göras för alla barn oavsett ålder. Även uppgifter som rör små barn skall alltså med mitt förslag i vissa undantagsfall kunna sekretessskyddas.”

Bestämmelsen reglerar således barns sekretesskydd gentemot deras vårdnadshavare. Den avser i första hand fall där barn och vårdnadshavare står i motsatsförhållande till varandra och där det oavsett barnets ålder är till skada för barnet att sekretesskyddade uppgifter lämnas till föräldrarna. Emellertid gäller sekretesskyddet endast i sådana fall där det kan leda till betydande men för barnet om uppgiften röjs för vårdnadshavaren. Det ska således vara fråga om särskilt integritetskänsliga uppgifter eller uppgifter som kan missbrukas av vårdnadshavaren på ett sätt som allvarligt skadar den unge. Bestämmelsen är endast tillämplig i de fall där vårdnadshavaren i princip har dispositionsrätt över den unges sekretesskydd. I de fall där den underårige uppnått sådan ålder och mognad att den unge självständigt förfogar över sekretessen, ska sekretessprövningen i stället göras som om vårdnadshavaren är en utomstående.

Regeringsrätten har i två domar (RÅ 1992 not. 117 och RÅ 1993 not 462) bl.a. tillämpat bestämmelsen i 12 kap. 3 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen (tidigare 14 kap. 4 § andra stycket sekretesslagen) och inte lämnat ut vissa uppgifter om barn till deras föräldrar. Ett annat exempel är Kammarrättens i Göteborg dom den 20 april 2000 i mål 2191-2000, där en moder inte fick ut ett videoinspelat förhör med dottern beträffande eventuellt sexuellt övergrepp av fadern; åtal hade inte väckts och modern ville använda filmen i en tvist om vårdnaden om dottern.

Som tidigare nämnts gäller förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen oavsett hos vilken myndigheten uppgiften finns. Bestämmelsen ska alltså tillämpas ifråga om uppgifter i förundersökningar som förekommer i sociala utredningar och på motsvarande sätt i handlingar hos andra myndigheter. Den myndighet som disponerar den sekretessbelagda uppgiften har vidare vissa möjligheter att med stöd av 12 kap. 3 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen hemlighålla uppgifter för vårdnadshavare där behov finns att skydda uppgifter om barnet gentemot vårdnadshavaren.

Vid tillämpningen av bestämmelsen om förundersökningssekretess kan den myndighet som uppgiften kommer ifrån konsulteras vid sekretessprövningen.

⁴ prop. 1988/89:67, s. 38 f.

Rikspolisstyrelsen anser att det finns behov av att frågan om hur förundersökningssekreten enligt 18 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen förhåller sig till partinsynen inklusive vårdnadshavarens rätt att ta del av uppgifter om barnet klargörs. En lösning skulle kunna vara att införa en bestämmelse som innebär att den utlämnande myndigheten bör samråda med åklagare innan uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess lämnas ut till part. Det bör också övervägas om inte skaderekvisitet i 12 kap. 3 § 1 offentlighets- och sekretesslagen skulle kunna utformas mindre strikt.

Det är viktigt att alla berörda myndigheter skapar klara rutiner för hanteringen av denna typ av sekretessbelagda uppgifter.

5. Fråga om ansvar för dokumentation vid samverkan m.m.

Det finns regler om dokumentationsskyldighet för respektive yrkesgrupp som deltar i samverkan.

Allmänna regler om dokumentationsskyldighet finns i 15 § förvaltningslagen. Beträffande förundersökningar finns regler om dokumentationsskyldighet i 20-23 §§ förundersökningskungörelsen (1947:948).

Det saknas dock föreskrifter för hur samrådsförfarandet ska dokumenteras och vem som bär ansvaret för detta. Dokumentation av samverkan har också stor betydelse för möjligheten till uppföljning och utvärdering av verksamheten. För forskning och uppföljning finns vidare ett behov av att kunna identifiera både ärende och barn som aktualiserats vid barnahus. Även den misstänktes försvarare har ett befogat intresse av att kunna ta del av vad som förevarit i ärendet vid barnahus.

Det ter sig mest naturligt att den part som ansvarar för samrådsförfarandet i barnahus också har ansvar för dokumentationen av verksamheten där. Det torde därmed vara mest ändamålsenligt att socialtjänsten är den part som ansvarar för dokumentation av samverkan.

Socialstyrelsen bör bemyndigas att ge föreskrifter om vilken information som ska dokumenteras och sparas. En viktig del av dokumentationen i detta sammanhang är formen för socialnämndens polisanmälan och polisanmälanens innehåll. I Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga, anges att en polisanmälan bör göras skriftligt på en för ändamålet framtagen blankett. För att förbättra uppföljningen av de ärenden där samverkan förekommer bör Socialstyrelsen bemyndigas att meddela en föreskrift om att polisanmälan från socialtjänsten ska vara skriftlig.

Ett annat närliggande problem är frågan om journalföringsplikt för legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, från exempelvis BUP. Det kan i det enskilda fallet finnas osäkerhet om tidpunkten då journalföringsplikten enligt patientdatalagen inträder. Detta kan aktualiseras när personal från BUP genom medhörning tar del av ett förhör med barnet och då grundar en bedömning av barnets hälsotillstånd på vad som framkommer under förhöret. Mot-

RIKSPOLISSTYRELSEN

svarande problem aktualiseras vid BUP-personalens samtal med barnet, där ett till en början mera allmänt hållet samtal kan övergå till att bli hälso- och sjukvård, beroende på vad som avhandlas.

Det är viktigt att det står klart för alla inblandade parter vilken roll personal från BUP har, exempelvis vid medhörning. Frågan är om de medverkar som konsult åt polis och åklagare eller om deras närvaro syftar till att göra en bedömning av barnets behov. Ett barn kan inte aktualiseras hos BUP utan vårdnadshavarnas tillstånd. Detta innebär att BUP måste ha kontaktat båda vårdnadshavarna innan man medverkar i annan roll än som konsult åt åklagare i samband med ett förhör.

Rikspolisstyrelsen föreslår en författningsändring vilken ger BUP möjlighet att medverka vid förhör i syfte att ge barnet omgående stöd och hjälp. Styrelsen anser vidare att det bör utredas när journalföringsplikten inträder och när BUP har skyldighet att underrätta vårdnadshavarna om att barnet aktualiserats hos BUP.